

Plenum

Tisdag 7.9.2021 kl. 14.03—19.20

12. Verksamhetsberättelse för Folkpensionsanstaltens fullmäktige 2020

Berättelse B 6/2021 rd

Remissdebatt

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 12 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till social- och hälsovårdsutskottet.

För remissdebatten reserveras högst 45 minuter. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet. — Debatt, ledamot Slunga-Poutsalo presenterar, varsågod.

Debatt

15.57 Riikka Slunga-Poutsalo ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssämme on Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus koronavuodelta 2020.

Haluan valtuutettujen puheenjohtajana nostaa esittelyn muodossa muutamia kohtia tästä toimintakertomuksesta esiin.

Ensinnäkin käsittelyssämme olevan toimintakertomuksen rakenne on kehittynyt eteenpäin avaamaan lukijoille enemmän sitä, mitä valtuutetut Kelan toiminnassa ovat seuranneet ja miten ovat toimineet ja reagoineet esille nousseisiin asioihin. Toimintakertomus on informatiivisempi kuin aikaisemmin.

Valtuutetut kokoontuivat vuonna 2020 seitsemän kertaa yleiskokouksiin, joista maaliskuun jälkeen kaikki kokoukset pidettiin etäkokouksina. Valtuutettujen työvaliokunta kokoontui 11 kertaa, pandemian alkuvaiheessa miltei viikoittain. Valtuutettujen tärkeimpänä tehtävänä on valvoa Kelan hallintaa ja toimintaa siten, että Kelan palvelujen laatu ja saatavuus otetaan huomioon. Valtuutettujen tehtävänä on myös valvoa kaikkea Kelan toimintaa, mutta valtuutettujen tehtävänä ei ole ohjata etukäteen Kelan muita päätöksentekolimiiä, kuten Kelan hallitusta. Valtuutetut voivat vaikuttaa esimerkiksi pyytämällä selvityksiä, tekemällä ehdotuksia tai ottamalla kantaa hallintoon liittyviin asioihin. Toimintaa valvotaan yleensä jälkikäteen, ja valvonta keskittyy laillisuuskysymyksiin. Tämä Kelan valtuutettujen tehtävä ja rooli kovin useasti unohtuu.

Pandemian alussa tilanne oli kaikkialla hankala. Kelan tehtävänä oli samaan aikaan rajoittaa taudin leviämistä silloin tiedossa olleiden keinoin mutta samalla turvata Kelan lakisääteinen toiminta ja asiakkaiden oikeudet palveluihin ja tukeen. Nostan tässä esiin pari esimerkkitilannetta, joissa tämä näkyy kaikista selvimmin.

Esimerkki 1: konttoreiden sulkeminen ja toimintojen siirtäminen puhelimella tai verkon välityksellä hoidettavaksi. Asiakkaita ohjattiin asioimaan toimistojen sijaan ensisijaisesti muissa palvelukanavissa eli verkkoasiointipalveluissa, puhelinpalveluissa ja puhelinajan-

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

varauksessa. Joitakin pienempiä palvelupisteitä jouduttiin sulkemaan, ja osa palvelupisteistä muutettiin ajanvarauksella toimiviksi. Työvaliokunnan jäsenet olivat erityisen huolissaan siitä, miten palvelut pystytään turvaamaan erityisesti niille asiakkaille, joilla ei ole ollut käytössään puhelinta. Konttoreiden sulkemispäätökset tehtiin valtuutettujen työvaliokunnan mielestä hienoisesti hätiköiden niin, että Kelassa ei ollut tehty riittävää arviota riskeistä perusoikeusnäkökulmasta ennen sulkemispäätöksiä. Työvaliokunta halusi varmistaa, että kriisitilanteessa tehdyissä päätöksissä on otettu huomioon riskiryhmät ja että palvelujen rajoittamisen vaikutuksia on puntaroitu riittävällä tasolla ja niihin on yritetty löytää ratkaisuja.

Toinen esimerkki: kasvokkain tehtävän kuntoutuksen keskeyttäminen valtakunnan hallituksen suosituksesta välttää tarpeetonta liikkumista, kokoontumista ja fyysisiä kontakteja. Kuntoutuksen rajoittamistoimen tarkoituksena oli hidastaa koronaviruspandemian leviämistä ja suojella riskiryhmiin kuuluvia, joita on runsaasti Kelan kuntoutuksen asiakaskunnassa. Kelan lähettämässä tiedotteessa suositeltiin etäkuntoutuksen käyttämistä kaikissa palveluissa, joissa se on mahdollista. Ilmeni kuitenkin, että osalle kuntoutuksen asiakkaista kuntoutuksen loppuminen oli kohtuutonta henkilökohtaista kärsimystä aiheuttava ongelma ja osalla palveluntuottajista toiminta olisi voinut vaarantua, saati päättyä kokonaan. Kela korjasikin linjaustaan niin, että palveluntuottajat saivat itse arvioida ja ilmoittaa asiakkailleen, milloin kasvokkaista kuntoutusta voidaan jatkaa, ja vastaavasti asiakkaat saivat edelleen itse arvioida, ovatko he valmiita osallistumaan kasvokkain tapahtuvaan kuntoutukseen.

Arvoisa puhemies! Vaikka koronapandemia näyttelikin pääosaa vuoden 2020 toiminnassa, Kelassa tapahtui muutakin. Kelan hallintoa koskevan lainsäädännön uudistamista on yritetty aloittaa jo vuoden 2016 pääjohtajan valinnan yhteydestä alkaen, mutta asia on edennyt todella hitaasti. Valtuutetut kävivät vuonna 2020 aktiivista keskustelua asiasta vastaavan ministerin kanssa toiveena se, että muodostettaisiin parlamentaarinen työryhmä käymään läpi tarvittavia lainsäädännön muutoksia. Tavoitteena on ollut päivittää Kelan tehtäviä ja organisaatiota koskevat säännökset vastaamaan nykytilaa. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti tällaisen parlamentaarisen työryhmän sitten kuitenkin vasta vuonna 2021. Valtuutetut ovat seuranneet tarkasti muun muassa kuntoutuksen rekisteröitymismenettelyä koskevaa kokeilua, Kelan korvaamia taksimatkoja, työkyvyttömyysetuuksien ratkaisukäytäntöjä, riskienhallintaa ja tietenkin etuuksien käsittelyaikoja.

Koronapandemia vaikutti Kelan toimintaan hyvin kokonaisvaltaisesti. Työmäärä kasvoi, etuisuuslainsäädäntöön tuli muutoksia, asiointikanavien painopiste muuttui, tuli taloudellisia haasteita, ja henkilöstö siirtyi laajasti etätöihin. Kelan asiakaspalvelu piti organisoida nopeasti aivan toisenlaisella tavalla, jotta voitiin mitenkään turvata sekä henkilöstön että asiakkaiden terveys.

Kelaan saapuville hakemuksillehan on asetettu läpimenoaikatavoitteet eli tavoiteajat, joissa hakemukset tulee keskimäärin ratkaista. Tavoitteet on asetettu etuuskohtaisesti. Perustoimeentulotuessa, yleisessä asumistuessa ja työttömyysturvassa läpimenoaikatavoitteet ovat lakisääteisiä. Muissa etuuksissa tavoitteet ovat Kelan itsensä asettamia ja palveluntuottajien kanssa tehtyihin sopimuksiin perustuvia. Koronatilanne on ymmärrettävästi lisännyt henkilöstön työmäärää, ja viivästykset ymmärrettävästi aiheuttavat asiakkaille sekä huolta että murhetta.

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

Vaikka poikkeuksellinen vuosi haastoi henkilöstön hyvinvointia ja jaksamista, työhyvinvoinnin tunnusluvut kehittyivät henkilöstöbarometrimittauksissa kuitenkin myönteisesti. Lisäksi kelalaiset kokivat aiempaa vahvemmin voivansa vaikuttaa omaan työhönsä.

Arvoisa puhemies! Kelan hoitaman sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2020 yhteensä 15,9 miljardia euroa. Kasvua vuoteen 2019 verrattuna oli 6,7 prosenttia. Toimintakulut olivat 546 miljoonaa euroa.

Ja, arvoisa puhemies, ihan lopuksi:

Huomionarvoista on se, että kun tehdään lainsäädännöllä muutoksia ja lisäyksiä Kelan toimintoihin ja maksettaviin etuuksiin, on huomioitava toimeenpanolle riittävä aika.

Toimintapisteverkon osalta on huomattu hyvää synergiaa siellä, missä omasta pisteestä on luovuttu ja toiminta on yhdistetty kunnan ja TE-toimistojen kanssa saman katon alle.

Erityisesti haluan kuitenkin välittää Kelan henkilöstölle kiitokset venymisestä vaikeana vuonna 2020.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

16.05 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Me päättäjät saamme erittäin runsaasti informaatiota. Julkishallinto Suomessa on noin sadan miljardin euron kokonaisuus, ja kun sanon tällaisen luvun, se kattaa valtionhallinnon, kunnallishallinnon, eläkevakuutuslaitokset ja Kelan. Nyt tässä Kelan valtuutettujen toimintakertomuksessa on jälleen erittäin hyvin tiivistetty Kelan keskeinen toiminta. Toinen asiakirja, jota olen tottunut aikaisemmin paljon käyttämään, on tämä Kelan tilastollinen vuosikirja, [Puhuja näyttää kädessään pitämänsä kirjaa] joka on varsinainen sosiaaliturvan, voisiko sanoa, aarrearkku.

Otan tästä esille eräitä asioita. Tämä on lähinnä referointia, mutta haluan tehdä sen sen takia, että olen erittäin tyytyväinen, että tällaisessa tiiviissä muodossa saamme näitä lukuja.

Tässä jo valtuutettujen puheenjohtaja Slunga-Poutsalo viittasikin näihin Kelan etuusmenoihin. Se on täällä sivulla 65, eli tämä 15,9 miljardia euroa. Siitähän suurin summa ovat sairausvakuutusetuudet, 4,5 miljardia, toiseksi suurin ovat eläke-etuudet, ja kolmas on itse asiassa asumistuki, joka toki jakaantuu tässä yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajien asumistukeen, yhteensä noin 2 miljardia euroa. Työttömyysturvaetuudet ovat myös 2 miljardia euroa. — En näitä kaikkia tässä luettele.

Hieman tarkemmin sairausvakuutusetuuksista: Tämä on sen takia hyvin ajankohtainen asia, että meillä on nyt asetettu tämä monikanavarahoitusta terveydenhuollossa ja laajemminkin sosiaali- ja terveydenhuollossa pohtiva parlamentaarinen työryhmä, ja siinä tulemme sitten pohtimaan näitä kysymyksiä. Nyt en tietysti mitään linjauksia enkä edes omia ajatuksiani tästä tulevan työryhmän työstä lähde puheenvuorossani esittämään, mutta on erittäin hyvä tiedostaa se, että itse asiassa Kelan sairaanhoitokorvausten, joista usein puhutaan, siis niin sanotuista lääkärinpalkkioista, hammaslääkärinpalkkioista, tutkimuksesta ja hoidosta eli käytännössä kuvantamisesta, fysioterapiasta ja laboratoriopalveluista, määrä on pudonnut ihan merkittävän pieneksi.

Katsoin juuri tästä äsken näyttämästäni vuosikirjasta, jossa on pidempi aikatrendi, eräitä lukuja. Vuonna 2012 hammashuollon korvaukset olivat 120 miljoonaa euroa, nyt ne ovat enää 40 miljoonaa, eli väittäisin, että suurimpia yksittäisiä sosiaaliturvan leikkauksia, mitä Suomessa on tehty, on ollut hammashuollon Kela-korvausten leikkaaminen, siis tasolta 120 miljoonaa tasolle 40 miljoonaa. Lääkärinpalkkiokorvausten määrää on pudotettu noin

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

75 miljoonan tasolta sinne 50 miljoonaan, ja sitten tämä tutkimus ja hoito oli korkeimmillaan 65 miljoonaa ja nyt se on alle 40 miljoonaa. Eli kaiken kaikkiaan nämä ovat nämä tutkimuksen ja hoidon korvaukset. Sitten ovat tietysti matkakorvaukset itsessään, [Puhemies koputtaa] noin kaksi- ja puolisataa miljoonaa euroa.

Jaaha, huomaa, että aika on kulkenut, ja päätän puheenvuoroni tähän. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Sarkomaa, olkaa hyvä.

16.08 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa puhemies! Kiitos Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle hyvästä Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksen esittelystä.

Kelahan on eduskunnan alainen laitos, jota valvovat eduskunnan asettamat valtuutetut, ja tämä toimintakertomus on se keskeinen väline, jolla tätä valvontaa tehdään, ja on erittäin tärkeää, että tämä kertomus saa ansaitsemansa huomion.

Täällä tuli esille se, että 16 miljardia euroa on se etuus, mitä Kansaneläkelaitos maksaa. Siitä melkein 80 prosenttia tulee valtion budjetista. Kelan rooli on muuttunut kovin paljon: paljon etuuksia ja tehtäviä on siirtynyt sinne, viimeksi opiskelijaterveydenhuolto.

Haluan kiittää valtuutettuja hyvästä työstä, ja haluan nyt kiinnittää eduskunnan huomioita siihen, miten tärkeää on valvoa Kansaneläkelaitosta. Ja kun tämä kertomus menettelyn mukaan eduskunnassa menee vastuuvaliokuntaan, sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, niin totean tässä, puhemies, — olen itsekkin Kelan valtuutettu — että pitäisin tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsisi sitä, että myöskin pyydetäisiin lausuntoja tästä. Tarkastusvaliokunta on tiettyinä vuosina lausunut tästä, mutta koronan takia viime vuonna tuo lausunto jäi pyytämättä. On todella tärkeää, että tämä kertomus huolella käydään läpi.

Kertomuksen muotoa on muutettu sen mukaan, mitä eduskunta on toivonut, ja viimeimpänä nyt Slunga-Poutsalon johdolla on tuotu tähän esille se, mikä on valtuutettujen rooli, ja hän puheenvuorossaan hyvin sitä nosti esille. Mielestäni se oli kiitettävää.

Kiitos kuuluu myöskin Kelan henkilöstölle hyvästä työstä. Korona-aikana on jouduttu kovasti venymään.

Ja totean ilokseni sen, että viime kaudella kun johdin Kelan valtuutettuja, arvoisa puhemies, me teetimme selvitystyön siitä, miten Kansaneläkelaitoksen hyvin vanhakantainen ja ajastaan jälkeenyäännyt lainsäädäntö pitäisi uudistaa niin, että toimivaltasuhteet olisivat kohdallaan. Tuo raportti on nyt tehty, ja nyt parhaillaan istuu parlamentaarinen työryhmä, jossa työstimme tuota työtä, ja toivon todellakin, että hallitus toisi lakiesitykset niin, että tämä eduskunta voisi sen lainsäädännön käsitellä, jotta Kela olisi parhaassa toimintavalmiudessa.

Ja kyllä tässä vielä sanon sen, että toivon, että hallituspuolueet miettivät sitä, ettei Kansaneläkelaitosta täysin unohdettaisi, ettei hyvinvointialueille siirrettäisi niitä alueita, jotka voidaan valtakunnallisesti keskitetysti tehdä Kansaneläkelaitoksessa. Tämä nyt menee enemmän tämän kertomuksen ulkopuolelle, mutta se on tärkeää tässä yhteydessä tehdä. Kansaneläkelaitos on tärkeä laitos, ja se varmasti kannattaisi perustaa, jos ei sitä olisi — esimerkiksi valtakunnalliset lääkekorvaukset ovat järkevää politiikkaa.

Mutta toivon todellakin, että tämä saa ansaitsemansa huomion. Ja ehkä, arvoisa puhemies, haluan pohtia pitkäaikaisena parlamentaarikkona, miten nämä kertomukset saisivat vielä suuremman huomion eduskunnan käsittelyssä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Essayah, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

16.12 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Aivan niin kuin tuo edellinen oikeusasiamiehen kertomus, myöskin Kelan valtuutettujen kertomus käsittelee paljolti koronavuotta ja sitä, miten tuo epidemia on heijastunut Kansaneläkelaitoksen toimintaan.

Täällä on hyvin tuotu esille, että ensinnäkin tarve siihen henkilöstön lisäykseen ja lisätyövoimaan oli aivan ilmeinen, kun hyvin nopealla tahdilla tuli uutta lainsäädäntöä, uusia etuusmenettelyjä ja myöskin sitten vanhojen etuuksien saajien määrä kasvoi hyvin jyrkästi esimerkiksi lomautusten ja työttömyyden kasvun takia. Yrittäjien työttömyysturva oli tällainen aivan uusi elementti, ja toisaalta sitten erilaisten tartuntatautipäivärahojen ja sairauspäivärahojen maksaminen vaati lisää etuuskäsittelijöitä, ja tietenkin se näkyi myöskin sitten näitten perusturvaetuuksien lisääntyneissä maksatusmäärissä.

Toisaalta sitten täällä tuodaan hyvin esille, että oli myös paljon sellaista, missä tavallaan ”säästettiin” hetkellisesti, eli juurikin näissä hammashoidossa, kuntoutuksessa, tulkkaus- ja työterveyspalveluissa, mutta valitettavasti uskon, että näitten niin sanottujen säästöjen kohdalla kysymys on siitä, että nämä maksetaan kyllä vielä korkojen kanssa tulevaisuudessa juuri sen tähden, että monta kertaa näissä tilanteissa ihmiset jättivät erilaisia vastaanottoja käyttämättä eivätkä myöskään menneet seulontoihin, ja hammashoidossakin oli se tilanne, että henkilökuntaa tarvittiin jäljittämiseen, rokottamiseen ja muihin tilanteisiin, jolloin valitettavasti sitten esimerkiksi tuo suun terveydenhoito on Suomessa heikentynyt.

Siinä mielessä ehkä vähän mietin näitä edustaja Lindénin esille nostamia lukuja, joista hän sanoi, että nämä osoittaisivat sen, että tämä johtuisi jollakin tavalla tarpeen vähenemisestä, jos nyt oikein ymmärsin edustajan kommenttia. [Aki Lindén: Ei ollenkaan!] — Selvä, hyvä. — Ajattelin, että nämä menneen vuoden luvut eivät minun mielestäni kyllä missään nimessä kerro koko totuutta tästä tilanteesta emmekä voi vetää siitä johtopäätöksiä esimerkiksi vaikkapa jonkun niin valtavan uudistuksen kuin rahoitusuudistuksen pohjaksi. Päinvastoin lueskelin tätä vähän niin kuin eteenpäin katsovaa kappaletta tässä, jossa todetaan sitten tästä rahoitusuudistuksesta, joka kolkuttelee ovella, ja pohditaan juuri tätä, pitäisikö näiden etuuden maksajien olla hyvinvointialueita ja saadaanko tulevaisuudessa enää yhdenvertaista kohtelua ja millä tavalla nämä korvaukset valtakunnan tasolla tulisi määritellä ja säilyykö subjektiivinen oikeus kuntoutuspalveluihin.

Nämä ovat aivan valtavan tärkeitä yhdenvertaisuuskysymyksiä, ja siinä mielessä toivon, että työryhmä, joka pohtii tätä rahoitusta, [Puhemies koputtaa] ei tee hätiköityjä päätöksiä. Kela on kuitenkin ollut juuri sellainen taho, [Puhemies: Kiitoksia, aika!] joka on vastannut tästä yhdenvertaisuudesta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Reijonen poissa. — Edustaja Rantanen, Piritta, olkaa hyvä.

16.15 Piritta Rantanen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Tämä Kelan valtuutettujen toimintakertomus on kyllä todella tuhti tietopaketti Kelan toiminnan kokonaisuudesta. Sieltä voi helposti löytää tietoja muun muassa koronan aiheuttamista vaikutuksista Kelan etuuksien kasvaneeseen työmäärään, ja sieltä on löydettävissä hyviä tunnuslukuja koko Kelan toiminnasta. Ehkä sitä voisi käyttää tällaisena suunnannäyttäjänä enemmän kuin on osattu, ja niinhän täällä edustaja Sarkomaakin sanoi vähän siihen suuntaan, että tämän olisi syytä saada ansaitsemansa arvo tässä meidänkin työssämme.

Minä kiinnittäisin kuitenkin huomiota siihen, kuinka Kela on ottanut it-toiminnat hienosti haltuunsa. Täällä käytettiin puheenvuoroja siitäkin, kuinka ei ole ollut yksinkertaista

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

se, että Kelan työntekijät ovat siirtyneet etätöihin. Mutta jos mennään perusoikeuksien ajatuksesta eteenpäin, niin etätöystä huolimatta tietoturvallinen työskentely on mahdollistettu kaikille kelalaisille. Valtion muillakin toimijoilla voisi olla paljon oppimista Kelan innovatiivisesta ict-osaamisesta ja ajatusmaailmasta. Toimintavarmuus, ohjelmistojen ketteryys ja luotettavuus ovat äärimmäisen tärkeitä ominaisuuksia. Esimerkiksi hyvinvointialueitten aloittaessa potilastietojärjestelmät tullaan yhdistämään alueilla. Uskon, että Kelalla voisi olla paljon annettavaa tällekin alueelle. Ja jos itse ajattelen vaikka poliisien toimintaa seuranneena, että aselupajärjestelmää on jo vuosikaudet yritetty saada aikaiseksi, niin Kelassa näissä ict-asioissa on onnistuttu. Toivonkin, että yhteistyötä valtion eri toimijoiden kanssa voidaan näissäkin asioissa tehdä.

Kiitos erinomaisen hyvistä toimintakertomuksesta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kontula, olkaa hyvä.

16.17 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Muutama huomio Kelan valtuutetun roolista:

Ensinnäkin korona. Kela selvisi, voisi sanoa, esimerkillisesti niistä osista toimintaansa, jotka koskivat Kelan omaa hallintoa tai byrokratiaa. Toki kaikenlaista säätöä syntyi, mutta kun otetaan huomioon, kuinka massiivisesta aparaatista on kysymys, kuinka nopeasti muutoksia piti tehdä ja kuinka monen ihmisen asiat olivat niistä kiinni, niin kaikki sujui hämmästyttävän hyvin.

Sen sijaan korona toi esille sen, että Kelalla ei ole kovin vahvaa herkkyyttä siihen, mitenkä sellaiset asiakkaat, jotka eivät ole näiden tavanomaisten kontaktivälineiden päässä, kykenevät pääsemään sinne Kelan palveluiden piiriin. Tällä tarkoitan lähinnä erityisesti entisiä toimeentulotukiasiakkaita kuntien sosiaalihuollon piirissä, jotka historiallisesti eivät ole olleet Kelan asiakaskuntaa ja joita ei osattu asianmukaisella tavalla alkumetreillä ottaa huomioon, vaan aika paljon vääntöä tarvittiin, ennen kuin pystyttiin takaamaan se, että oikeasti toimeentulotuki myös koronaolosuhteissa toimisi Suomessa kaikkien kohdalla. Ja tämä on semmoinen asia, johon jatkossa varmasti on syytä kiinnittää huomiota, miten tätä herkkyyttä — kun on niin isosta laitoksesta kysymys ja niin spesifeistä yksittäisten ihmisten tilanteista, ja kuitenkin ollaan niin kuilun reunalla monesti niissä asioissa — pystytään luomaan siihen isoon byrokraattiseen järjestelmään.

Toinen asia, minkä huomasin viime vuonna liittyen päihdesairaiden ihmisten sairaspäivärahojen myöntöön: Kelalla ei ole kovin hyvää kykyä huomioida syrjivien rakenteiden olemassaoloa omassa järjestelmässään silloin, kun ne ovat laajempia kuin vain Kelan toiminnoista riippuvia, eli kysymys oli tilanteesta, jossa päihdesairaiden ihmisten sairauspäivarahahakemuksia hylättiin huomattavasti enemmän kuin minkään muun diagnoosin perusteella, osin johtuen meidän sosiaali- ja terveystalveluiden rakenteista, osin johtuen Kelan käytännöistä. Ja käytännössä, vaikka tämä ongelma huomattiin, niin siihen ei reagoitu millään lailla — ei löydetty keinoja, miten asiaa olisi viety eteenpäin, ja se ongelma on siellä edelleen ratkaisemattomana.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

16.20 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvää keskustelua tästä Kansaneläkelaitoksen toimintakertomuksesta.

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

Tietysti korona on asia, joka on siivittänyt Kelan toimintaa erityisesti viime vuoden. Myös omalta osaltani haluan kiittää Kelaa, koska erittäin vaikeassa tilanteessa on pitänyt rakentaa joustavat toimintamahdollisuudet ja vastata lainsäädännön muutostarpeisiin. Kela on täysin poikkeuksellisessa tilanteessa kyennyt hoitamaan melko hyvin, tai oikeastaan erinomaisesti, monien heikommassa asemassa olevien ihmisten palvelua ja toimeentuloa. Siitä erityiskiitos Kelalle.

Itse toimin myös Kelan valtuutettuna. Täällä on tullut hyviä huomioita tästä koronavuodesta, ja itse ehkä haluaisin nostaa tämän puhelinpalvelun toiminnan laadun. Erityisesti kun me ollaan jouduttu sulkemaan monia palvelupisteitä, niin me ollaan kuitenkin kyetty turvaamaan ihmisille mahdollisuus saada palveluita ja on pystytty tekemään puhelimitse päätöksiä. Tästä on saatu hyvää palautetta myös ihmisiltä, ja kaikille, jotka ovat tarvinneet henkilökohtaista palvelua, on myös kyetty tarjoamaan ajanvarauksella tämä, eli kyllä tässä vaikeassa tilanteessa on pyritty huomioimaan niin terveysturvallisuus kuin perusoikeuksien toteutuminen ihmisten näkökulmasta.

Sitten tietyllä tavalla täällä edustaja Sarkomaakin nosti tämän Kela-lain ja sen uudistus-tarpeet. Kelan valtuutetut ovat pitäneet esillä näitä lainsäädännön uudistamistarpeita. Meillä on parlamentaarinen työryhmä paraikaa käynnissä, ja täällä on monia tämän työryhmän jäseniä. Itse olen puheenjohtaja siellä, ja me edistetään ja meillä on erittäin hyvähenkinen porukka viemässä tätä lakikokonaisuutta eteenpäin. Itse uskon, että saadaan näitä Kelan pitkään toivomia esityksiä nyt eteenpäin ja siinä mielessä sitten käytäntöön.

Tällaisia ajatuksia, arvoisa puhemies. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

16.22 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Pyysin toisen puheenvuoron vain, jotta ei jäisi mitään epäselvyyttä siihen asiaan, josta edustaja Essayahkin esitti minulle jo kysymyksen ja johon sitten täältä vapaamuotoisesti kommentoin. Eli se, mitä viime vuonna tapahtui, johtui pitkälti koronasta. Ja niin kuin tuossa toimintakertomuksessa näkyy, siellä lääkäripalkkiokorvaukset ovat pudonneet 55 miljoonasta hieman alle 50:een ja hammas-huollon korvaukset 48 miljoonasta 44 miljoonaan.

Mutta se, mistä minä puhuin, ei itse asiassa ollut ollenkaan tämä, vaan puhuin siitä pidemmästä trendistä vuodesta 2012, jolloin hammashuollon korvaukset olivat siis 116 miljoonaa. Ja tämä vähentymähän ei ole tapahtunut mitenkään käytön vähenemisen myötä — käytön tarvehan on suurempi kuin koskaan — vaan tämä on tapahtunut korvausten leikkaamisen myötä. Kun aikanaan hammaslääkärikäynnistä, jonka keskihinta oli 250 euroa, sai noin 30 prosenttia Kela-korvausta, siitä saa tällä hetkellä noin 10 prosenttia. Lääkäripalkkioista, joiden keskihinta on tällä hetkellä 80—90 euroa, se korvaus ylittää tuskin kymppiä.

No, nyt tietysti tiedän, että joku saattaa ajatella, että kannatanko minä nyt sitä, että näitä korvauksia sitten merkittävästi tässä laajennettaisiin ja korotettaisiin. Halusin vain nostaa tämän asian esille, että on ihan mielekästä pohtia, mihin nyt tämä raha käytetään: onko se itse asiassa suuremmaksi hyödyksi palveluiden tarvitsijoille hyvinvointialueiden kautta, vai onko siitä vielä merkittävää hyötyä, kun se korvaustaso on mennyt näin pieneksi? Se hyötyhän oikeasti tulisi vasta silloin, jos nämä Kela-korvaukset olisivat merkittävästi suurempia.

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Sarkomaa, olkaa hyvä.

16.24 **Sari Sarkomaa kok:** Arvoisa herra puhemies! Niin, edustaja Lindén, noin voi puhua hyvätuloinen ihminen, noin voi puhua ihminen, joka on työterveyshuollon piirissä, ihminen, joka on saanut kaikki terveyspalvelut. Mutta se tavallinen suomalainen, joka on siellä terveyskeskusjonossa ja joka usein ei pääse lääkäriin monessa kunnassa, mikä on kovin yleistä — niin kuin tuossa edellisen kertomuksen yhteydessä totesitte — joutuu usein käyttämään yksityistä terveydenhuoltoa, ja silloin se pienikin sairausvakuutuskorvaus on todella merkittävä. Tuota sairausvakuutuskorvausta käyttävät ihan tulotasosta riippumatta erilaiset ihmiset. Meillä on paljon sen korvauksen piirissä palveluita, joita ei julkinen terveydenhuolto pysty tuottamaan. Meidän koko suun terveydenhuolto perustuu siihen, että puolet ihmisistä käy siellä yksityisessä suun terveydenhuollossa, koska julkinen valta ei omaa edes tuota kapasiteettia. Ja huonoin teko, mitä kansanterveydelle voisi tehdä, on se, että poistetaan tämä korvaus. Päinvastoin kannattaisi nostaa sitä ja ottaa käyttöön valtakunnallinen palveluseteli, etenkin, kun meillä on mittava hoitovelka, mistä esimerkiksi Maailman terveysjärjestö on todennut, että tuo hoitovelka saattaa sairastuttaa ja aiheuttaa enemmän ennenaikaisia kuolemia kuin korona konsanaan.

Ja siinä mielessä kyllä Kansaneläkelaitoksen kertomuksen yhteydessä pidän erittäin huonona sitä, että esimerkiksi valtiovarainvaliokunnassa saimme niitä pohjapapereita, joita hallituksen toimeksiannosta virkamiehet ovat valmistaneet ja joissa jopa lääkekorvaukset laitettaisiin hyvinvointialueille. On tärkeää, kun parlamentaarinen työryhmä alkaa tehdä työtään, että lähdetään ihan alkutekijöistä ja yhdessä katsotaan, miten mennään eteenpäin, etteivät tule nämä ministereiden valmistellut paperit, jotka eivät millään tavalla vastaa ainakaan sitä näkemystä yhdenvertaisista terveyspalveluista, mitä kokoomus esittää.

Ja, puhemies, totean vielä, että meillä oli iso kuntoutuskomitea, jossa oli mittava määrä asiantuntijoita ja muutama kansanedustaja, ja olin niiden kansanedustajien joukossa. Me yksimielisesti totesimme, että hyvinvointialueille ei Kansaneläkelaitoksen kuntoutusta siirretä ennen kuin hyvinvointialueet toimivat ja voidaan arvioida, onko niillä ylipäättään kykyä ottaa kuntoutusta vastaan. Ja jos nyt tämäkin yhteinen asiantuntijanäkemyksellä ollaan rikkomassa, niin tämä hallituksen sote-uudistus tulee aiheuttamaan paljon enemmän haittaa kuin hyötyä. Toivon todella, että siinä parlamentaarisessa työryhmässä pysyy järki mukana.

Ja totean vielä, että valtuutetut valvovat Kansaneläkelaitoksen toimintaa ja hallintoa ja lainmukaisuutta. Me olemme erittäin tärkeän asian päällä. Eli eduskunta valvoo Kansaneläkelaitosta, ja siksi tämä kertomus on erittäin tärkeä ja siihen on tärkeää tutustua. Ja kun sosiaali- ja terveysvaliokunta antaa mietintönsä, niin se on merkittävä mietintö. Toivon todella, että tarkastusvaliokunnalta pyydetään lausunto.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Myllykoski, olkaa hyvä.

16.27 **Jari Myllykoski vas:** Kiitoksia, arvoisa puhemies! Varmasti on näin, että Kela tässä koronamurroksessa on kuitenkin säilyttänyt toimintakykynsä, mikä on ihan hienoa, mutta toisaalta kyllä haluaisin nostaa esille, kun puhutaan puhelinpalveluiden toiminnallisuudesta, sen toisen puolen siitä, sen toimimattomuuden, mitä on aika ajoittain ollut, ja sitten sen hinnoittelun ja hinnoitteluperusteet, mitä siellä on. Kannattaa olla myös kriittinen sii-

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

nä, mitä sanotaan. Tuon tämän nyt ehkä enemmän nimenomaan valtuutetuille tietona. Ja jo ennen koronaa — asiakaspalvelupisteitä on toki lakkautettu — joissakin kohtaa oli myös sitä ja on edelleen, että sinne sisälle pääseminen on todella hankalaa, ja siellä sateessa ei ole kiva odotella sitä omaa vuoroaan, että sinne päästään. Ymmärrän toki palvelutuottajan turvallisuuden näkökulman, jos sitä halutaan korostaa.

Sitten yhtenä tähän uudistukseen liittyvänä asiana toivoisin, että Kelan valtuutetut keskittyisivät myös siihen, mitkä ovat näitten työpaikkakassojen toimintamahdollisuudet toimia palveluntuottajina Kela-verkostossa. Sieltä maksetaan työntekijöiden itsensä maksamia lisäetuusmaksuja, joita he kustantavat itse, ja nyt Kela on siirtänyt koko ajan enemmän kustannuksia näille työpaikkakassoille, ja päätöksenteossa, missä vaaditaan todistuksia, Kela ei... Voisiko sanoa, että olen saanut neljältä eri kassalta sen ymmärryksen, että Kela tarkoitushakuisesti haluaa vaikeuttaa työpaikkasairauksien toimintaa lisäämällä niille kustannuksia ja erilaisia tietotekniikasta tulevia palveluita on siirretty näille työpaikkakassoille, vaikka he hoitavat aivan samalla lailla työpaikkakassojen ihmisiä Kelan asiakkaina kuin Kelan toimisto konsanaan.

Eli kyllä meillä vielä tekemistä on, ja toivon kanssa, että tämä parlamentaarinen työryhmä sitten lähtee perkaamaan asiaa avoimesti ja tekee sen työn siten, että me päästään eteenpäin. Eivät nämä ole olleet mitään mukavia uutisia, että ihmiset eivät osaa hakea väärin maksatuksiin oikaisua ja jäävät sitä kautta ilman sitä lain tarkoittamaa etuutta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

16.30 **Aki Lindén sd:** Arvoisa herra puhemies! Valitettavasti jouduin pyytämään kolmannen puheenvuoron tähän keskusteluun, koska tässä mentiin kyllä nyt jo aika henkilökohtaisuuksiin, kun ruvettiin minua osoittelemaan ja sanomaan, että noin puhuu hyvätuloinen ihminen. Sitähän kiistämättä olen, mutta ei se tarkoita sitä, ettenkö voi ottaa kantaa näihin asioihin, ja taisi olla niin, että nyt älähdys tuli sen takia, että nimenomaan edellinen hallitus, Sipilän hallitus, leikkasi Kela-korvaukset niillä numeroilla, jotka kerroin: yksityislääkärikorvaukset 75 miljoonan euron tasolta 44 miljoonaan, hammashuollon korvaustason 116 miljoonasta 40 miljoonaan ja tutkimuksen ja hoidon korvaukset 65 miljoonasta 40 miljoonaan. Tämä oli se minun asiani ydin, eikä se, onko minulla itselläni varaa käyttää terveydenhuoltoa, myös yksityistä palvelua.

Mutta sitten toisena asiana vähän myönteisempi kysymys. On erittäin erinomaista, että edustaja Myllykoski tuossa nosti esille tämän työpaikkakassojen roolin. Lämpenen aina positiivisesti, kun puhutaan työpaikkakassoista. Ne vuodet, kun tein ihan käytännön lääkärin työtä teollisuuspaikkakunnilla, Porissa ja Turussa, näin käytännössä niiden merkityksen, suurteollisuudessa etenkin, ja siinä on ollut vähän — no vähän, aika paljonkin — huolestuttava kehitys näitten työpaikkakassojen roolissa. Ja meillä oli tässä keväällä eräs lakiesitys siellä sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa, joka jossain määrin sivusi tätä kysymystä, mutta ei kuitenkaan tietysti ottanut isosti tähän kantaa, mutta näiden kassojen asemasta siinäkin käytiin keskustelua. Hyvä, että otitte tämän esille.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja edustaja Kontula, olkaa hyvä.

16.32 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Vielä pari teknisluontoisempaa tehtävää, joita meidän tulee Kelan valtuustossa jatkossa pohtia.

Punkt i protokollet PR 92/2021 rd

Ensinnäkin, vasta elokuun aikana omiin korviini kantautui tieto siitä, että kaikilla prepaid-liittymillä ei pysty soittamaan Kelaan, koska se on maksullinen palvelunumero. Vaikka ne maksut ovat yleisten palveluhinnastojen tasolla, niin se johtaa siihen, että kaikki eivät puhelimellaan pääse Kelaan, ja tällelän tietysti täytyy jotakin tehdä.

Toinen elokuun aikana ehkä Afganistanin kautta esiin noussut kysymys on se, että kun nyt Kelan tietojärjestelmiä toivoakseni pikaisesti uusitaan, koska ne alkavat olla antiikkisella tasolla, niin samassa yhteydessä mietitään myös varautuminen siihen mahdollisuuteen, että hallinto voisi ajautua jonkin sellaisen toimijan käsiin, jolle ei kaikkia niitä Kelan tietoihin kerääntyneitä henkilötietoja haluta antaa. Mitenkä ne on mahdollista turvata sellaisessa tilanteessa, kun esimerkiksi miehittäjä taikka jokin muu taho saa valtaansa suomalaisen hallinnon, mukaan lukien Kela?

Tämän lisäksi täsmennän vielä, ettei kenellekään jää väärää käsitystä. Edustaja Sarkomaa on aivan oikeassa siinä, että myös pienituloiset käyttävät yksityisiä terveyspalveluja, mutta kyllä on ihan selvää, että käyttö on marginaalista. Eli kun me katsotaan tilastoja, niin siellä aivan lineaarisesti korreloi tulotaso sen kanssa, mitä terveyspalveluja käyttää ja millainen on pääsy terveyspalvelujen piiriin. Eli rikkaat käyttävät yksityisiä, siinä välissä käytetään työterveyspalveluja, ja köyhät käyttävät julkista terveyspalvelua. Ja pääsy julkisiin terveyskeskuksiin ei ole niin hankalaa siksi, että ne ovat julkisia — erikoissairaanhoidon toimii julkisena aivan hyvin — vaan siksi, että kaikki, jotka päättävät niistä rahoista, käyttävät niitä yksityisiä palveluja. Eli minun nähdäkseni kaikkein paras tapa saada meidän terveyskeskukset julkisella puolella kuntoon olisi velvoittaa kansanedustajat ja kuntapoliitikot käyttämään niitä. [Aki Lindén: Erinomainen puheenvuoro!]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ja vielä valtuutettujen puheenjohtaja Slunga-Poutsalo, olkaa hyvä.

16.35 Riikka Slunga-Poutsalo ps: Arvoisa puhemies! Kiitoksia tästä hyvästä keskustelusta, mitä on käyty tästä valtuutettujen toimintakertomuksesta. Toivon, että tämä keskustelu jatkuu, koska olemme erittäin tärkeiden asioiden äärellä.

Ihan muutama kommentti. Edustaja Kontula nosti esiin tärkeän asian prepaid-puhelujen maksullisuudesta Kela-numeroihin soitettaessa. Tätä on selvitetty Kelan puolelta, ja tässä on muutama ratkaisuehdotus, joista muutamit ovat meidän käsissämme täällä. Eli voidaanko me lainsäädännöllä vaikuttaa operaattoreiden toimintaan sillä lailla, että puhepaketeista voisi soittaa Kelalle ilmaiseksi? Mutta tämä on siis riippuvainen operaattoreiden toiminnasta ja siitä, voidaanko me lailla näin pakottaa.

Toinen sitten, jos tämä ei ole mahdollista, on täysin maksuton puhelinnumero Kelalle. Se tulee hiukkasen kalliiksi, mikä tulisi sitten huomioida ehkä Kelan budjetissa siinä mielessä, että 2 miljoonaa puhelua vuosittain Kelalle eivät ole ihan ilmaisia. Eli ne toimintakulut, mitä Kelalla on, tulisivat kasvamaan, ja meidän täytyisi pitää sitten huoli siitä, että tähän olisi myöskin varaa. Nämä ovat meidän käsissämme olevia asioita, joita me voidaan yhdessä edistää.

Kiitoksia tästä keskustelusta.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till social- och hälsovårdsutskottet.